



ИЛЮСТРАЦИЯ ИРИНДЕНЬ

Редакторъ: ХРИСТО ШАЛДЕВЪ

Редакция и администрация: ул. „Солунъ“, № 54, телефон. 19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 15 лв.

Списание е одобрено отъ Министерството на Народн. Просвѣщението съ окръжно № 40,358 отъ 28 XI. 1933 г. и отъ Дирекцията на Обнователната

ДАР
ОТ НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
София



† Георги Кондовъ

Георги Кондовъ

Георги Кондовъ, бившият председател на националния комитетъ, е роденъ на 23 януари 1888 г. въ София. Синъ е на патриотичното семейство Кондови отъ гр. Прилепъ. Основното си образование той е получилъ въ София, срѣдното — въ Габрово, издържанъ отъ братъ му Коста Кондовъ, дългогодишенъ македонски революционеръ, а висшето по правнитѣ науки — въ Лозана, Швейцария.

Завърналъ се въ София, скоро Г. Кондовъ заема видно място срѣдъ адвокатското съсловие, а като офицеръ отъ българската армия, той взима участие въ войнитѣ. Когато мирнитѣ договори въ Парижъ разпокосаха нашата родина, Г. Кондовъ не пада духомъ. Въ тия тежки за българското племе времена Г. Кондовъ встъпва въ редовете на македонската емиграция и въ борбата ѝ за права на своята родина влага пъленъ идеализъмъ, воля и похватностъ, докато най-после той бива поставенъ за водачъ. И като такъвъ на 47 годишна възрастъ на 31 м. т. г. въ 5 ч. следъ пладне се помина отъ разрывъ на сърдцето. Тленнитѣ останки на покойния бѣха поставени въ черквата св. „София“ за поклонение, а на 2 априлъ, при масово стечание на емиграцията, стана опъллото и отнасяне тѣлото му на гробищата, кѫдето подпредседателтъ на Ржководното тѣло на Илинденската организация — г. Дим. п. Пандовъ — произнесе следната речь:

„Опечалени роднини и почитатели!

Чрезъ трогателната църковна пѣсень преди малко въ храма господень Георги ни призова: „Елате сродници, приятели и познати, за да ми дадете последната цълувка. Вчера азъ беседвахъ съ васъ, но сега внезапно ме найде смъртъта!“

За всѣки човѣкъ е неизвестинъ часа на смъртъта му и затова за всѣкиго тя се струва внезапна; но смъртъта на милия покойникъ Георги Кондовъ, наистина, е напълно внезапна!

Въ раззвѣта на живота си — 47 годишенъ, пъленъ съ бодростъ и енергия, весель, шаговитъ, винаги оптимистъ, съ широко сърдце. Него никой, никога не чу да се оплаква отъ болно сърдце. Даже въ минутитѣ предъ смъртъта си той не даде никакъвъ признакъ, че е толкова близко до нея. Правейки шеги при сестра си, при която отива на гости, съда на канапето и следъ една две въздишки, сърдцето му се пръсва, престава да тупти!

Не лесно се пръсва здраво човѣшко сърдце. Какъ тѣй? Отъ какво тѣй внезапно се пръсна широкото сърдце на Георги Кондовъ?

Проследете живота му! Следъ упорити трудове за наука, той става адвокатъ съ завидно място всрѣдъ адвокатската колегия. Презъ освободител-

нитѣ войни възторженъ офицеръ отъ славната ни армия. Както всѣки добъръ българинъ, покрусенъ отъ несполучките, не се отчая, а тъкмо въ тия тежки времена той се показа въ истинската си величина: не на личнитѣ си интереси се отдаде той, а се обрече въ миръ, чрезъ култура и просвѣта да се продължи борбата за свобода на брата робъ. Емиграцията го видѣ, позна го, постави го въ първите редове на легалната борба, а въ най-трагични, опасни дни го изтъкна за пръвъ водачъ. За мирна борба се бѣ обрекътъ той, но миръ не видѣ!

Работи той упорито, смѣло, съ честностъ и безкористъ. Работи, когато не знаеше, излизайки отъ кѫщи сутринъ, дали ще се върне живъ вечеръ! И все пакъ той се показваше бодъръ, смѣль, весъль, шаговитъ, оптимистъ, съ широко сърдце, признѣкъ на якъ характеръ, волеви човѣкъ, който ясно вижда величието на дѣлото, което върши и съ готовностъ носи всичката отговорностъ за дѣлата си. Що ли ставаше съ и въ сърдцето му? Но той бѣше водачъ; а водачътъ съ нищо не трѣбва да покаже слабостъ, съ нищо не трѣбва да разочаровата или обезвѣрява водените!

Краятъ дойде! Сега вече можемъ да видимъ що е ставало съ и въ сърдцето на скъпия ни покойникъ. Отъ всичко преживѣно и изпитано, колкото и сърдцето му да бѣше широко, много въ него се събира, събира, докато се препълни и се пръсна!

Да преценяваме ли тукъ дѣлата на голѣмия нашъ покойникъ? — Сърдцето му се пръсна отъ тѣга поради настаналата разруха въ дѣлото му! Това се случва само съ такива общественици, които въ миръ, съ любовъ, преданностъ, честностъ и безкористие сѫ изпълнявали своя общественъ дѣлъ.

Осиротѣха престарѣла майка, любяща съпруга, неврѣстни чада и добри роднини. За всички Георги бѣ единичка радостъ, утѣха, упора и надежда. А Македония? — Македония изпраща още единъ свой голѣмъ синъ при многото отишли въ жертва за нейната свобода! Майко, съпруго, деца и роднини, съ какво да ви утешимъ? Предъ зиналия гробъ само сълзитѣ позамѣгътъ страданията. Отъ настъ, почитателитѣ на вашия незабравимъ Георги, нека ви служи за утѣха увѣрението, че вашата скрѣбъ е скрѣбъ на цѣлата наша емиграция, — на Македония? — Македония скрѣби, но нѣма да плаче, защото тя знае, че колкото повече се увеличаватъ жертвите за нея, толкова повече тя се приближава къмъ изгрѣва на свободата ѝ.

Георги, илинденци ти молитвуватъ лека прѣсть!
Богъ да те прости!

Молба и проклятие къмъ незнайнитѣ богове

(По случай годишнината на Солунската априлска епопея отъ 1903 г.).

Отдавна върху снагата на Македония клета зла орисия за скжитѣ ѝ рожби робство е орисила. Всѣки денъ, всѣки месецъ, година следъ година, десетки такива, вѣкове подъ редъ нейнитѣ гърди въ кръвъ юнашка се кжпятъ — скжпа кръвъ, проливана като изъ улей изъ гърдитѣ на македонската юначна снага, за задоволяване ненаситния апетитъ на незнайнитѣ богове.

И днесъ още, следъ толкова вѣкове, не е престанало и нѣма изгледи скоро да престане жертвото-

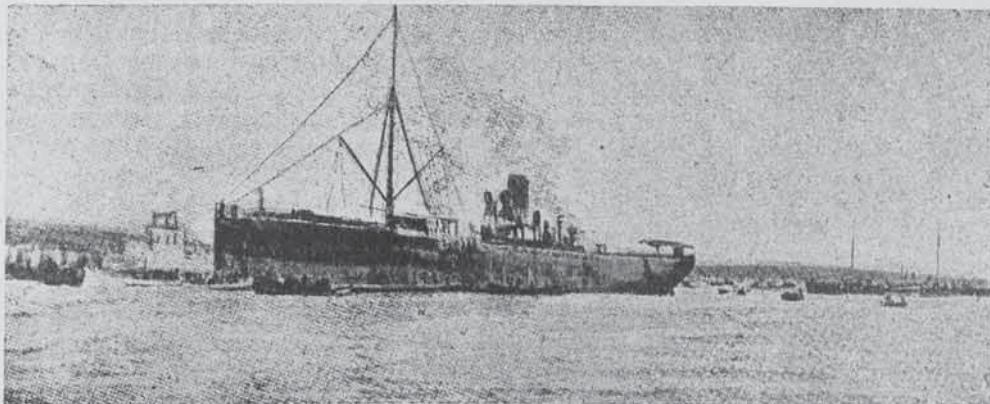
приношението отъ човѣшка плътъ и кръвъ, изобилно поднасяни на ненаситно свирепия и жаденъ за човѣшки жертви бога Марсъ. И, за да бѫде напълно удовлетворена жаждата за жертви на тѣзи незнайни богове, синоветѣ на Македония, родината на българските будители, люлката на българската и всеславянската книжнина и напредъкъ, бащинията на св. св. Кирила и Методия и тѣхнитѣ ученици: Климентъ, Наума, Горазда, Ангелария и хиляди още духовници — светци, що съ словото на истинския Богъ

проповѣдвали и сочили правия *Божи* пътъ на народа, гонятъ се и се преследватъ защото българи се зоватъ.

Земята, която роди и откърми солунските „гемиджии“ отъ априлъ 1903 година, подвига на които е не постигнатъ въ свѣтовните революции, въ която въ старо време българскиятъ цар съ

самъ чадата ѝ свещена борба водятъ, за да се сдобиятъ съ права човѣшки и езика на родна майка да запазятъ, за която борба и родни братя не българи ги зоватъ?

И ако всичко това е за тѣзи грѣхове, то не се ли изплатиха съ робството—жестокото робство, превиждано презъ вѣковетъ подъ остирието на агар-



Параходът „Гвидикивиръ“ бомбардиранъ въ Солунското пристанище отъ младите македонски революционери-анархисти

храбри войски предвождали, български стягъ развивали и лута бранъ съ подълът врагъ водили, като съ пътъ за българското племе чертали къмъ тихото и топло море, въ която земя лжкатушатъ свещените български рѣки: Бистрица, Вардаръ, Струма, Мesta и Марица, които съ бистритѣ си води миятъ окървавените си брѣгове и тучните и плодородни полета на обетованата наша рай земя и всички заедно сочатъ пътя на българина къмъ сѫщото море за благоденствие на народъ и държава, — тая земя е разпокъсана, а синоветъ ѝ съ прокудени и съ мечъ и огънь прогонени отъ своите родни кѫщи, отъ своите бащины огнища.

За да заслужатъ синоветъ на тази земя тая орияния клета, какво злодяние извѣршиха къмъ свода небесенъ, о, Ехова, безсърдеченъ? Дали обречени съ отъ васъ, о, божове незнайни, да изплащатъ грѣховете на нашиятъ пра-прадѣди, или тѣзи на всички български царе, които съ проливали скъбъ българска войнишка кръвъ, за да възстановяватъ дѣтронирани и прогонени отъ своя народъ византийски императори, които въ знакъ на „благодарност“, само следъ неколко месеци или години на своите благодетели съ война обявявали

янския ятаганъ и отправените къмъ небесните висини о, божества ненаситни, хилядитѣ и хиляди безчетни човѣшки — български жертви за умоление на ватшето жестокосърдечие?

Стига, о, божества ненаситни!.. Смилете се на чадата роби отъ български произходъ, обитаващи долините на Бистрица, Вардаръ, Струма, Мesta и Марица, и край брѣговете на южното топло и тихо Бѣло море. Осенете ги съ силата на Самсон, на урагана, на циклона, съ умътъ на мѣдреца, съ духътъ на орела, та да бѫдатъ тѣ умни и силни, та сега, когато спомняватъ годишнината на Солунската епопея отъ 16—20 априлъ, да могатъ съ единъ замахъ да счупятъ веригите на робството, съ които е окована майката робиня, да се махне завесата на мрачината и робския гнетъ, за да изгрѣе зората и възкръсне свободата надъ бащините огнища, да се понесе сладкия гласъ намедния кавалъ и мелодичните пѣсни на стройната македонка и да запори благородния черноземъ на нашата рай земя плугътъ, направляванъ отъ коравата ржка на трудолюбивия българинъ изъ ширните и тучни полета на плодородната ни татковина. Ако ли пѣкъ следъ всичко това останете глухи о, незнайни божества, немилосърдни къмъ апела на македонеца, за да дадете просторъ на раздаваната отъ васъ правда, то тази правда нека бѫде проклѣта!



Г. Богдановъ

чрезъ подло издебване и земя българска скоро заробявали, или за това, че отъ четири десетилѣтия на-



Марко Божніаковъ

немилосърдни къмъ апела на македонеца, за да дадете просторъ на раздаваната отъ васъ правда, то тази правда нека бѫде проклѣта!

Ангелъ Диамандневъ

Генералъ-войвода Ив. Цончевъ

(Биографични бележки и спомени)

Генералъ-войводата Ив. Цончевъ, посветилъ живота си въ преданна, безкористна служба на македонското освободително дѣло на родъ и родина, заема едно отъ виднитѣ мѣста въ историята на македонското освободително движение. Ето защо, по случай 25 години отъ неговата смърть (той се помина презъ 1910 г.), като неговъ съратникъ и почитателъ, счетохъ за свой дѣлъ да дамъ тукъ нѣкои биографични бележки и мои спомени за неговата революционна дѣйност.

Генералъ Ив. Цончевъ е роденъ въ гр. Дрѣново презъ 1858 година. На 8 августъ 1877 год., когато победоноснитѣ руски войски бѣха въ България, Цоневъ постъпва въ 12-та опълченска дружина; на 15 юлий 1878 г. е произведенъ въ чинъ младши подофицеръ; на 19 май 1879 г., следъ като свърши 6-месечния офицерски курсъ въ София, е произведенъ въ чинъ подпоручикъ; презъ 1898 г. е командиръ на бригада, а презъ 1901 г. — е генералъ.

Презъ 1885 г., като командиръ на 2-ра дружина отъ Преславски полкъ, Цончевъ участвува въ боеветѣ срещу сърбите при Сливница и Драгоманъ. Въ боя при Братушково той е тежко раненъ въ гърдитѣ и изваденъ отъ строя. Следъ оздравяването, Цончевъ продължава да служи въ армията и я напушта въ чинъ генералъ, за да се отдаде всецѣло въ служба на македоно-одринското освободително дѣло.

Възпитанъ въ духа на идеалитѣ народни, надаренъ съ високи добродетели и свѣтъль умъ, готовъ да се жертвува за благото на близния и угнетения, презъ 1896 г. полковникъ Цончевъ ревностно се предава на македоно-одринското освободително дѣло. При една среща между него и задграничнитѣ представители на ВМРО — Гоце Дѣлчевъ и Гьорче Петровъ, при която участвуваха Стойчо Гаруфаловъ и Антонъ Бозуковъ, офицери отъ полка на Цончевъ, обмисляйки бѫща дѣйност за извоюването на свободата на Македония и Одринско, решиха и образуваха изъ цѣла България тайни офицерски братства, съ цель да подигнатъ духа на армията и съ своитѣ морални и материални срѣдства да дадатъ силенъ тласъкъ на освободителната борба. Начело на тайнитѣ офицерски братства застана уважавания и високооцененъ отъ всички офицери полковникъ Иванъ Цончевъ.

По решение на другири тѣ си и по желанието на Ц. К. на ВМРО, презъ лѣтото на 1897 г. Цончевъ, подъ чуждо име, обиколи Македония и въ Солунъ участва въ нѣколко тайни заседания съ членовете на Централния Комитетъ.

Въ тия заседания Цончевъ е билъ освѣтленъ върху положението на революционната организация,

обсѫдена е била и належащата нужда отъ разбирателство и съгласувана дѣйност на дветѣ македоно-одрински организации — революционната въ Македония и легалната въ България. Следъ завършането си въ Княжеството, Цончевъ усилено работи и насочва тайната офицерска организация въ пътя, опредѣленъ въ Солунъ при срещата му съ членовете на Централния Комитетъ.

До 1899 г. отношенията между Върховния Комитетъ и революционната организация не бѣха опредѣлени и бѣха дори враждебни. Членовете на Върховния комитетъ се отнасяха даже отрицателно къмъ ВМРО, която, споредъ тѣхъ, се ръководѣла отъ некомпетентни и неулѣгнали още хора. Обаче, въ началото на 1899 г., подъ натиска на офицерските братства, въ София бѣ свиканъ конгресъ на македоно-одринските братства съ цель — да се постигне довѣрие и единство между водачите на дветѣ организации. Въ тия конгресъ бѣха избрани но-

ви членове на Върховния комитетъ изъ срѣдата на офицерските братства на чело съ Борисъ Сарафовъ, посоченъ отъ Иванъ Цончевъ.

Съ избирането на новия комитетъ, отношенията между дветѣ организации се опредѣлиха.

Добитото единство между дветѣ организации деде необикновенъ полетъ на освободителното движение. Въ едно много кратко време Княжеството се покри съ една широка мрежа отъ дружества, които постепенно обгръщаха всички слоеве на обществото. Македоно-одринските дружества станаха срѣдище, около които се въртѣше цѣлия общественъ животъ.

Върховниятъ комитетъ доби широко влияние всрѣдъ мисата. Тази морална сила на организацията и всенародния възторгъ донесоха грамадни материали пожертвувания въ полза на освободителното дѣло. Но буйността на движението, обаянието на организацията и народното въодушевление, хвърли



Генералъ Иванъ Цончевъ отъ гр. Дрѣново

комитета въ шеметните висини на революционната стихия. Организацията от легална се обърна въ чисто революционна. Въ Княжеството се всели единъ безогледенъ тероръ, който открыто бравише законите на страната. Изтъпленията си Комитета прехвърли и вънъ отъ границите на Княжеството. Същия тероръ се пренесе и върху македонската емиграция извънъ България.

Враговетъ на освободителното дѣло, които внимателно следеха всичко, каквото се вършеше, се възползваха отъ тия грѣшки и устроиха походъ противъ него. Часть отъ общественото мнение се настрои враждебно противъ освободителната кауза, и следъ убийството на Михаилану правителството на България бѣ поставено въ незавидно положение, а самото Ромънско правителство използува този случай и предизвика конфликтъ, който клонеше къмъ война.

Едновременно съ това станаха разкрития за лудо пилѣне на организационни срѣдства, което всѣ охладняване въ срѣдата на бългаското общество.

Въ такова едно критично положение за македоно-одринското освободително дѣло въ България, появата на генералъ Ив. Цончевъ на чело на Върховния комитетъ бѣше наложителна. Ето защо, въ този критиченъ моментъ, Борисъ Сарафовъ, въ съгласие съ своите другари, реши: да се изпрати специаленъ човѣкъ въ гр. Видинъ да помоли Цончева да излѣзе въ оставка отъ армията и да застане на чело на организацията.

Въ края на декемврий 1900 г. подполковникъ Ст. Николовъ замина за Видинъ да занесе решението на Комитета и на видните дейци-офицери.

Преданъ на дѣлото, Цончевъ прие поканата и

афера, която разкри нишките на революционната организация и повлече въ затворите и въ заточение най-видните деятели на чело съ цѣлия съставъ на Централния комитетъ. Тоя ударъ бѣ страшенъ и внесе голѣмъ смущъ у всички македонски дейци. Трѣбаше да се бѣрза и да се спаси дѣлото въ България и особено въ Македония, дето революционната организация изгуби своята обединителна връзка и се представляваше вече не въ една обща сила, а въ отдѣлни групи и стрѣкове, които сами бѣха разнебитени отъ станалите сътресения. Въ такова критично за македонското освободително дѣло време за-

ст. Михайловски отъ гр. Елена, председателъ на Върховния комитетъ почнаха въ София заседаниата на македоно-одринските дейци. Въ тия заседания бѣ взето следното решение: зап. генералъ Цончевъ да застане на чело на Върховния комитетъ; Борисъ Сарафовъ съ още 15—16 офицери да влѣзне въ Македония като нелегаленъ и тамъ да се постави на чело на революционната организация, останала безъ върховно ръководително тѣло.

Така изпълнено взетото решение, около Цончева щѣха да се групиратъ всички македоно-одрински дейци въ България. Цончевъ съ своя авторитетъ, съ своето умѣние и тактъ, съ своите широки връзки щѣше да издигне легалната организация на предишната ѝ висота. Борисъ Сарафовъ пъкъ, застаналъ на чело на ВМРО, съ своята легендарна слава на организаторъ и боева личностъ, съ своята смѣлостъ и авторитетъ, щѣше да групира около себе си всички македоно-одрински дейци въ Македония и Одринско, щѣше да съживи и ободри цѣла борческа Македония и Одринско и да ги подготви за една близка революция, която, подкрепѣна и отъ официална България, щѣше да наложи на дипломацията разрешението на македоно-одринския въпросъ въ духа на правдата и трайното умиротворение на Балканите.

Но близки до Сарафова хора, ръководени отъ свои егоистични цели, както и близки до него правителствени хора, погадаличкаха неговите лични амбиции — той да бѫде на чело на дветѣ организации и го заставиха да измѣни на станалото споразумение, на дадената дума и да се помисли достатъчно силенъ, за да бравира всичко. Поради това, последното заседание свърши при пъленъ разривъ. Съгласието, което съставляваше могъществото на комитета, пропадна. Въ организацията изникнаха крамоли и ежби, които замедлиха смѣната на комитета и докараха намѣсата на правителството съ арестуването членовете на комитета на чело съ Б. Сарафовъ.

Сега настаниха най-критичните минути за орга-



Състава на върховния комитетъ при Б. Сарафовъ: Съднали отъ лъво на дѣсно: Тома Давидовъ, подпредседателъ, Б. Сарафовъ, председателъ, Г. Петровъ отъ Банско, касиеръ; прави: Славчо Ковачевъ, секретаръ и Г. Минковъ, съветникъ.

въ началото на 1901 год. излѣзе въ оставка въ чинъ генералъ отъ запаса.

Тъкмо по това време стана прочутата Солунска

низацията. Лъвичарите във тая организация, които при единството се спотайваха и не съмъха да се проявят като такива, сега намъриха сгоден случай да изплуват на повърхността, да се самоизтъкват и дори налагат. Това още повече усложни положението. За да се уталожат ежбит и да се спаси дългото, във извънредния конгрес, свикан през м. април 1901 г., бъ избран временен комитет от три фракции: Стоянъ Михайловски и д-ръ Димитър Владовъ — Цончевисти; Георги Мин-

дара взеха страна въ тия разпри и се обявиха привърженици на едната или другата страна.

Отъ тия раздори и фракции останаха незасъгнати само революционните райони оттъкъ Вардара, дето дейцит и, безъ разлика на убеждение и симпатии, работиха дружно за общото дъло. Четит и ржководителите отсамъ Вардара, дъсни и лъви, почнаха да враждуват помежду си, да се дебнат и преследват, търсейки подкрепата и помощта на своите ментори въ България. По тоя начин и въ такова бурно време се освети началото на външна намъса въ уреждането и подготовката на революционните райони отсамъ Вардара.

Дейцит въ Македония и въ България, привърженици на Върховния комитет се наречаха „върховисти“, другите — „централисти“. Четит на едините и на другите въ по-големата си част се комплектуваха и въоружаваха въ България, отъ дето нахлуваха въ Македония: едините да подгответ и въоржат населението за една близка революция, другите — съ простени и непростени сръдства, да пречат на въоружението, за да отложат революцията въ далечно бъдеще, когато българи, турци, албанци, гърци, ромъни, евреи и др. въ Македония се революционизират и обявят масова революция на пролетариата и труда противъ боржуазията и капитала.

Генералъ Цончевъ, който стоеше начало на върховистите, бъ прицелната точка на „вътрешните“ и бъ атакуванъ безогледно и безпощадно отъ тях и отъ тяхните съчувственици въ България. Тия

атаки стигнаха своята кулмиационна точка през лятото на 1901 г. преди да бъде свиканъ редовния конгрес и въ време на самия конгресъ. Въ тия конгресъ, делегатите на македоно-одринските дружества въ България, съзнавайки нуждата отъ единъ хомогенен, авторитетен и дееспособен комитет, поставиха на чело на организацията: поета-философъ Стоянъ Михайловски, запасния генералъ Иванъ Цончевъ, запасния подполковникъ Стефанъ Николовъ, запасния капитанъ-юристъ Иванъ Стойчевъ, запасния поручикъ Антонъ Бозуковъ и менъ, тогава учител въ Русенската межка гимназия.

Външният — политическият отдълъ, комитетъ предостави на своя председател Ст. Михайловски, а вътрешният и революционният — на своя подпредседател Ив. Цончевъ, който въ същото заседание заяви, че се отказва отъ всъко възнаграждение като членъ на Комитета и ще работи



Срещата на генералъ Цончевъ съ руския и английския кореспонденти Б. Тагъевъ и Хейлсъ въ Пиринъ-планина

ковъ (тракиецъ) и Георги Петровъ (отъ с. Банско) — Сарафисти и Владимиръ Димитровъ и Ив. Кеповъ — лъвичари. За редакторъ на комитетския органъ в. „Реформи“ бъ назначенъ анаро-социалистъ Никола Харлаковъ.

Появилит се раздори въ България имаха своя отгласъ и въ Македония. Революционните райони въ Македония, особено тия — отсамъ Вардара, останали безъ ржководно и авторитетно тѣло следъ заточаването на Централния комитетъ, останали безъ съществена помежду си връзка, люшкайки се безъ компасъ всрѣдъ бурит и виелицитъ настанали въ общата организация, не можаха да останатъ незасъгнати отъ тия бури и виелици, отъ разприт и ежбит за първенство и надмоции между водачите на дългото. Едни отъ убеждение, други подъ влиянието, внушението и заплахата на тия водачи, ржководители и войводи въ Македония отсамъ Вар-



Полагане клетва на генералъ Цончевъ съ бойнитъ си другари и чуждестранните кореспонденти въ Пиринъ планина

безвъзмездно, понеже получаваната отъ него пенсия е била достатъчна за неговата издръжка. Същото стори и Стефанъ Николовъ.

Отличенъ войнъ, генералъ Цончевъ се показва и отличенъ общественъ деецъ и водачъ. Съзнаващъ тежестта на кръста, съ който бъ се нагърбиль, търпеливъ и предвидливъ, уменъ и разсъдителенъ, благъ и внимателенъ къмъ всички и къмъ всичко, той вложи искреност и безкористие въ всичко, за да биде полезенъ на Македония и Одринско.

Генералъ Цончевъ работеше неуморно отъ тъмни зори до тъмна вечеръ. И, посрѣдъ буритъ и виелици тъ въ освободителното дѣло, той направляващ легалните и революционни работи на Комитета съ изумителна вещина. Въ своите отношения и дей-

ствия, Цончевъ бъ винаги внимателенъ и коректенъ къмъ своите противници. На него единствено се дължи не прилагането на санкции отъ страна на комитета върху заможни лица, които отказваха исканата имъ материална помощъ за освободителното дѣло, както и на лица, които, споредъ неговите другари отъ комитета и съратници на комитета, тръбаше да бѫдатъ премахнати. За туй нашите съратници ни наричаха „епитропи“.

Още съ влизането си въ Комитета, Цончевъ успѣ да влѣзне въ непосрѣдствена връзка и разбирателство съ всички по-видни дейци отъ ВМРО, като Вл. Руменовъ, Ив. Гарвановъ, Д. Мирчевъ, Д. Стефановъ, Сп. Мартиновъ, Туша Дани-Ивановъ и др. Тия македонски дейци бъха дошли

въ София през лѣтото на 1901 г. да обсѫдятъ положението на ВМРО и да избератъ ново ржковидно тѣло, новъ Централенъ комитета, вмѣсто тогава заточения. Всички тия вѫтрешни дейци имаха редъ срещи и съвещания съ насъ — новоизбраните членове на Върховния М. О. комитетъ въ помещението на комитета.

Като резултатъ отъ тия срещи и разменени мисли, презъ м. августъ 1901 г. се постигна спора-



Подполковникъ Стефанъ Николовъ отъ Прилепъ, подпредседателъ на Върховния комитетъ

зумение и се подписа отъ дветѣ страни съглашение за обща съгласувана дейност.

Окураженъ отъ станалото съглашение и споразумение, което туряше край на всѣкакви ежби и пречки, идещи отъ недоволни елементи и дейци съ превратни идеи, Върховниятъ комитетъ се зас енергично да издигне реномето на организацията, да заздрави нейните раны и да я засили.

И работата въ България отпочна наново съ ентузиазъмъ и надпреварване — кой повече да помогне на великото освободително дѣло.

Тая дейностъ на Комитета и тая готовностъ на емиграцията и на българското гражданство да помога на Комитета Михайловски — Цончевъ изплаши:

1. Българското правителство, което, изхождайки отъ свое — държавно гледище — да има въ свои рѣце македоно-одринското освободително дѣло и да го направлява така, както поиска, не желаеше да сѫществува въ България единъ авторитетенъ, влиятеленъ, дееспособенъ и самостояенъ македоно-одрински комитетъ, ползващъ се съ довѣрието и подкрепата на цѣлокупния народъ. И се изпрѣчи на пѫтя му, като му пречеше по всевъзможни начини,

съ цель да го компрометира и обезсили, дорде най-сетне го закри;

2. ония македонструющи, които подъ булото на високъ патриотизъмъ, съ ореала на защитници независимостта на ВМРО, търгуваха съ дѣлото за лични облаги;

3. ония македонски дейци, които въ своя български егоизъмъ отиваха до тамъ, че своето първенство въ дѣлото поставяха надъ всичко и славата за освобождението на Македония и Одринско не искаха да сподѣлятъ съ други за нищо въ свѣта и

4. дѣйците отъ лѣвото течение въ организациите — социалисти и анархисти, които въ лицето на новия комитетъ и особено въ лицето на генералъ Цончевъ виждаха най-голѣмата прѣчка въ стремежа имъ — да обсебятъ и дветѣ македоно-одрински организации — революционната и легалната, съ цель, както казахме, да се отложи революцията за далечното бѫдащо, когато българи, турци, гърци, албанци и др. се революционизиратъ и обявятъ масова революция.

И още въ първите дни следъ избора на Комитета започна една бѣсна и безчестна атака противъ него.

Колкото по-упорито и по-настойчиво Комитетъ следваше своята родолюбива цель, толкова борбата ставаше по-бѣсна, по-безогледна. Тая борба срещу Комитета и особено срещу Цончевъ се засили твърде много презъ 1902 г. въ надвечерието на свикания редовенъ македоно-одрински конгресъ, пъкъ и въ самия конгресъ. Обвиненията се свеждаха главно къмъ следното, че:

1. Генералъ Цончевъ билъ човѣкъ на българския князъ и всичко вършилъ по негова заповѣдь;

2. Цончевъ билъ пъленъ господарь въ Комитета и направлявалъ комитетските работи по волята на княза и на правителството;

3. цѣлата дейност на Комитета се била насочвала отъ Цончева къмъ това — да вземе той въ свои рѣце вѫтрешната организация, да стане пъленъ господарь въ Македония и Одринско, за да бѫдатъ тѣ присъединени къмъ България и да блестятъ на княжеската корона;

4. паричните срѣдства комитетъ добивалъ отъ двореца и отъ правителството и

5. Генералъ Цончевъ и неговите другари — офицери, клѣтва сѫ дали да бѫдатъ вѣрни на княза и на България, поради което тѣ сѫ врагове на автономията на Македония и на Одринско.

Всичко това противниците на Комитета нарекоха „Върховизъмъ“, т. е. измѣна и предателство на идеала, преследванъ отъ вѫтрешната организация и на статутъ на Върховния комитетъ, които имаха за цель: политическата автономия на Македония и Одринско, декларирана отъ организацията и гарантирана отъ Великите сили (чл. I на статутъ).

Твърдя, че всички споменати и други подобни обвинения противъ генералъ Цончевъ и противъ Комитета бѣха измислици и клевета. За това свидетелствуватъ следните факти:

1. Цончевъ бѣ преследванъ и арестуванъ отъ българската власт презъ 1902 г., месецъ преди Джумайското възстание. Когато следъ десетина дена Цончевъ успѣ да се измѣкне отъ Дрѣновския затворъ, последва строга заповѣдь отъ властта — да бѫде той заловенъ на всѣка цена, а при съпротива — да бѫде застрелянъ;

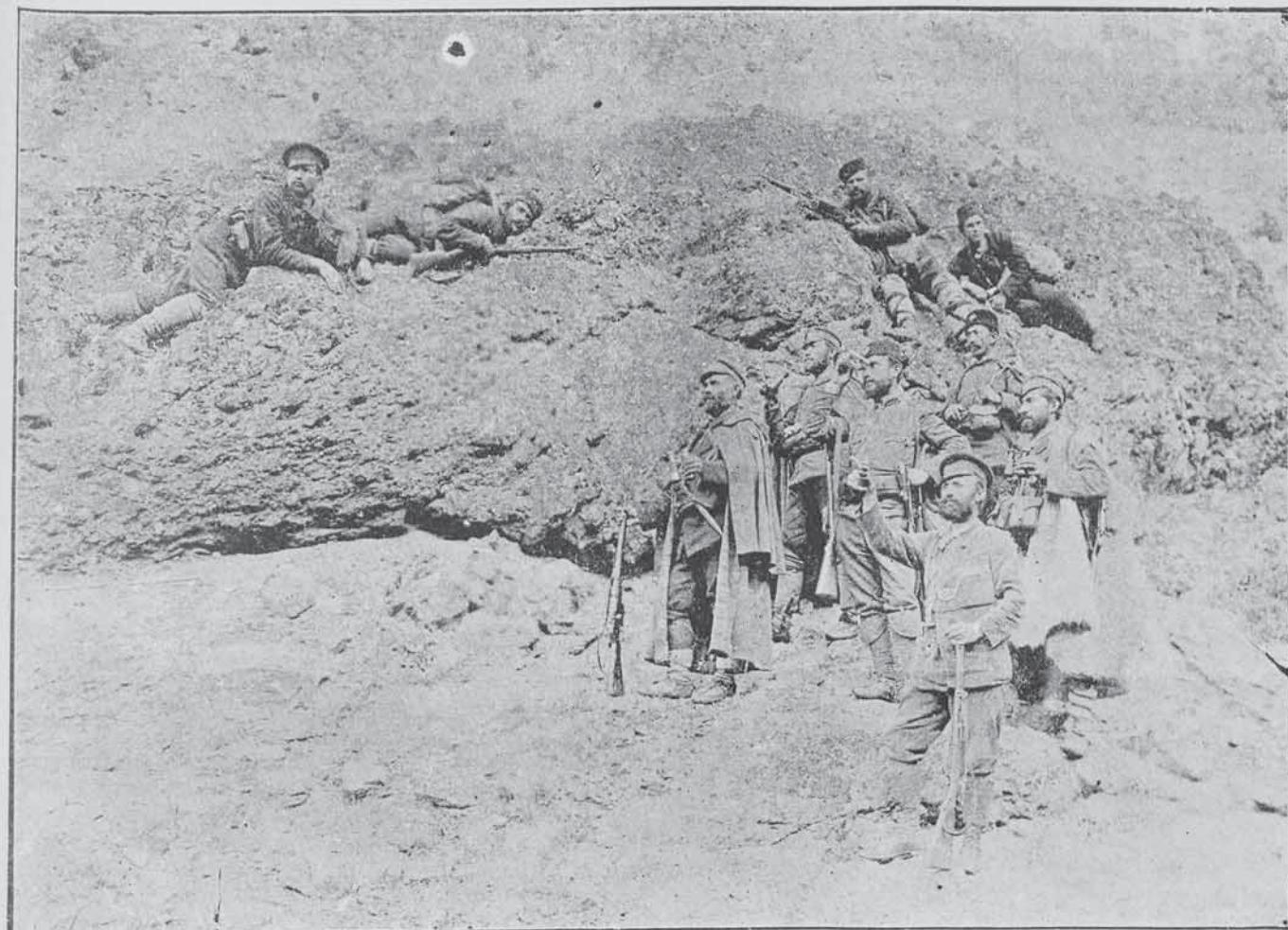
2. когато следъ голѣми премеждия и рискове

Цончевъ минава турската граница и се поставя на чело на революционното движение въ Джумайско презъ 1902 г. Въ боятъ при „Факира“, генералът бѣ тежко раненъ и пренесенъ въ България;

3. на 1 февруари 1903 г., нѣколко месеци преди Илинденското възстание, Върховниятъ комитетъ и всички македоно-одрински дружества въ България бѣха закрити отъ властта, книжата, имо-

и каза съ високъ гласъ: „Сандански, въ България, въ мирно време, бѣхме може би врагове, сега, на върхъ Пиринъ планина, азъ ви подавамъ моята братска рѣка. Приемете я за благото и величието на борческа Македония!“

Всичко това, нещо съмнение, категорично опровергава интригите и клеветите противъ генералъ Цончевъ, всичко това показва величието на неговия



Генералъ Ив. Цончевъ съ другаритѣ си наблюдава движението на турските военни отряди

титъ имъ бѣха конфискувани, а генералъ Цончевъ бѣ арестуванъ и изпратенъ въ Дръновския затворъ, дето престоя повече отъ 3 месеца;

4. скжпитъ жертви дадени за свободата на Македония и Одринско въ лицето на убититѣ въ Македония войводи: полковникъ Ан. Янковъ, поручикъ Софрони Стояновъ, мичманъ Тодоръ Саевъ, подпоручиците Борисъ Сугаревъ, Димитъръ Милевъ и др.;

5. масовото въоружено участие на върховистите въ Джумайското и Илинденското възстания презъ 1902 и 1903 година;

6. паметната и бележитата среща на генералъ Цончевъ съ водача на Сѣрския революционенъ окръгъ Яне Сандански, станала въ полунощ на 1 септемврий 1903 година на „Гръцката поляна“ надъ с. Пиринъ. При тая среща, началникътъ на около 500 души отлично въоружени „върховисти“ генералъ — войводата Ив. Цончевъ, излѣзълъ напредъ отъ стройнитѣ редици, подаде рѣка, прегърна и цалуна Янета Сандански, стоящъ насреща му на чело на около 100 души въоружени „вътрешни“

духъ, показва идеалното негово високо родолюбие. Това личи и въ неговите изявления, направени въ комитетския органъ в. „Реформи“, брой 28 отъ 20 юли 1903 година.

Ето тия изявления:

„Нѣкои тѣми сфери пакъ сѫ отпочнали тия дни да подновяват старитѣ интриги и да коват нови клевети по нещо поведение и дейностъ. Когато доскоро се отричаше нашето значение въ Македония и се издигаше влиянието и мощта на тия сфери въ робската страна до пълно и абсолютно господство, днес се разпространява мълвата, че ний, съ нашите другари, не само, че сме изневѣрили на досегашнитѣ си принципи, но още и сме се изпречвали като отчайни противници на движението въ Македония и Одринско.“

„За да бѫдемъ по-конкретни и по-разбрани, ний ще споменемъ тукъ разпространената мълва въ столицата и въ провинцията, че ний, които сме прогласявали и воювали въ есенешното възстание по заповѣдъ на Княза, сега, пакъ по заповѣдъ на Княза, сме се обявили противъ възстанието и сме работили за неговото осуетяване.“

„Колкото плитки и прѣгиворечиви да сѫ тия интриги, ние считаме за необходимо да направимъ своите изявления по тая недостолена и безнравствена агитация.“

„Нашето поведение като обществени люде е известно. Въ Македонското освободително дѣло ние влѣзохме не по нужда, не за прехрана, не за поприще, не по заповѣдъ на когото

и да било, а за туй, защото ни викаше единъ отечественъ дългъ и едно дѣло на правда. За той отечественъ дългъ и за тая правда ние напуснахме своето поприще, за да носимъ кръста на това свето дѣло. Въ продължение на повече отъ две години, ние, ведно съ своите другари, сме вървѣли по начертания пътъ, безъ да се отклонимъ нито една стъпка въ дѣсно или въ лѣво.

Върху нашите личности и нашата дейност се изисаха цѣли блати отъ низости и хули; ние не се разколебахме и продължаваме да изпълняваме нашия дългъ.

Съ каквато пламенностъ ние влѣзохме и се посветихме на Освободителното дѣло и днесъ съ сѫщия жаръ въ душата си върваме и сме дълбоко убедени въ принципите, които сме проповедвали за извоюването на лжезарната свобода.

„Вѣрни на своя дългъ, ние послушахме позивъ на своятъ братя оттатъкъ Рила и наедно съ тѣхъ воювахме подъ знамето на свободата.

И тогава и днесъ нашите другари бродятъ по македонските планини и слагатъ своите юначни снаги за идеала, който гори въ душата ни.

„Нѣщъ повече, кръвта и заветътъ на нашигѣ незабравими другари озаряватъ вѣрата и надеждата ни въ сполуката на нашето право дѣло.

„Ние не сме люде на интриги и сквернословия, а, искаме да бѫдемъ въ тия важни за нашия народъ времена, люде на дѣлга. Нека нашигѣ другари, приятели и съмишленици отъбъзватъ съ презрение недостолепните козни и вѣрватъ, че съ тѣхната подкрепа, ние ще изпълнимъ до край своя дългъ за тѣрьеството на правдата и свободата“.

Събитията и дейността на Върховния комитетъ презъ 1903 г. оправдаха напълно направените изявления. Геневаль Ив. Цончевъ, не само, че се озова съ своите другари въ Македония да подкрепи и сега възстаналия робъ, но, нѣщо повече, както при Джумайското възстание, така и сега, той се

гиранъ въ Парижъ и Лондонъ дѣто се срещна съ най-видните политически люди, дипломати и водители на общественото мнение, за да ги освѣтятъ върху положението въ Македония и Одринско и да спечели тѣхните симпатии и застѣжничество за каузата на поробените българи. Тая своя мисия генералътъ изпълни блѣскаво и съ достоинство.

Като резултатъ отъ неговата обиколка бѣше убеждението и съвета: да не се предприема никакво движение презъ 1904 г., до като се видятъ резултатите отъ новите -- миорщегските реформи; до тогава, обаче, организациятъ да направятъ всичко, за своето закрепване, засилване и заздравяване раните, причинени отъ възстанятията.

И Цончевъ реши — да направи всичко възможно, да преорганизира споредъ новите условия и нужди легалната и нелегалната борба, а главно: да не даде на пострадалото въ Македония население да тръгне по съветъ на разочарованието. Сѫщото нѣщо стори и Вѫтрешната организация.

Другаритъ на Цончевъ: Ст. Николовъ, А. Янковъ и други борци, бродѣха изъ своите райони отсамъ Вардара и творѣха съ голѣмъ успѣхъ велико дѣло за свободата на Македония.

Уплашени отъ новото движение и, главно, за да компрометиратъ миорщегските реформи, турцитъ разтвориха широко своите граници, за да нахлуятъ въ Македония гръцки и срѣбъски чети и, ведно съ тѣхъ, предприеха общъ походъ противъ българите. Това наложи свикването въ София на единъ всенароденъ съборъ, който да обсѫди положението въ Македония и да обедини македонските организации и дейци. Ржководенъ отъ високо родолюбие, Цончевъ, заедно съ Дамянъ Груевъ и Яне Сандански, обяви въ събора обединението.

Уви! и тая негова мечта не се сбѫдна!

Следъ събора, всичко тръгна пакъ по стария пътъ.

На 20 януари 1906 г. Цончевъ наново влѣзна въ Македония, за да установи пълно единство въ организацията. Вместо това, Сандански предприе походъ срещу върховостите и се предаде на звѣрски изтѣплени, описани въ една книга, издадена отъ полковникъ Веранъ, френски жандармерийски инструкторъ въ Сѣрскиятъ секторъ.

За да се спре проливането на братска кръвъ и да се турне край на страшната борба, на 18 мартъ 1906 г., събрани въ едно Горно-Джумайско село, Цончевъ и неговите другари решиха: да се оттеглятъ въ България и да деклариратъ, че свиватъ своето знаме за благото на Македония. Върховистите върваха, че това тѣхно благородно, разумно и високо родолюбиво дѣло ще внесе успокоеене въ Македония. Уви! Следъ оттеглюването на Цончевъ и неговите другари, следъ направената декларация, на повърхността изплува нова затаена до тогава вражда, нови борби, сега между лѣвичарите Яне Сандански и Хр. Чернопеевъ противъ националистъ-централисти, на чело съ Ив. Гарвановъ, Борисъ Сарафовъ, Хр. Татарчевъ, Хр. Матовъ и др. Жертва на тая нова борба станаха Борисъ Сарафовъ и Ив. Гарвановъ; Хр. Матовъ и Хр. Татарчевъ избѣгнаха тая участъ по една случайностъ.

Всичко това дълбоко се отрази върху живота и здравето на Цончевъ. Тежкиятъ кръсть, който доброволно нарами, оставилъ дълбоки рани въ неговата чиста душа. Всрѣдъ адски сплѣти, интриги и страшни злодействия вършени отъ лѣвичарите въ македонското дѣло, отровенъ отъ кощунствата на не-



Георги Ивановъ Бѣлевъ отъ Охридъ,
като четникъ презъ 1903 г.

постави на чело на възстанието отсамъ Вардара — въ Сѣрския револ. окръгъ и, съ своите сили и бойни материали, спаси честта на дѣлото.

Следъ възстанието генералъ Цончевъ бѣ деле-

говитъ противници, изморени отъ възстаническия животъ, преследванъ често отъ сѫдбата, безъ да дочака триумфа на свойтъ 10-годишни гигантски усилия, въ 1907 година генералъ Цончевъ почна да линѣе. Животът му почна да въхне, силитъ му го напуснаха. Той заболѣ отъ нервно разстройство, което скоро се обѣрна въ опасната болесть „прогресивенъ параличъ“. Въ 1908 година той бѣше вече на легло въ Дивизионната болница въ София.

Цончевъ почна да тлѣе всрѣдъ мѫжителнитъ спо-

мени на миналото, блѣнувайки денонощно Македония.

На 16 декемврий 1910 година престана да тупти на вѣки едно благородно и пламенно родолюбиво сърдце, — сърдцето на генералъ-войводата Ив. Цончевъ, който заема видно място въ Пантеона на борците за свободата на Македония.

Вѣчна ще бѫде неговата паметъ.

Г. Ив. Бѣлевъ,
бившъ членъ на Върховния Мак.-одрински комитетъ

Освобождението на Сѫботската околия (Мегленско) и установяването въ нея на първите мѣстни български власти

Сѫботската околия или Мегленъ, доби доста известност презъ голѣмата европейска война поради това, че въ нейнитъ северни и северозападни предѣли се простираше частъ отъ бойната линия на българската и съглашенската армии, оспорвачи всѣка педя земя въ Македония.

Въ сѫщата околия съглашенската балканска армия презъ лѣтото на 1918 г. подготви своя главенъ ударъ срещу българската армия, като на 14 и 15 септемврий с. г. се извѣрши и пробива на нашия фронтъ при Добро поле, който пробивъ има за резултатъ катастрофалния край на войната за България и цѣлокупния български народъ.

Тая околия презъ време на Балканската война, следъ изгонването на турцитъ власти отъ нея, съставляващо частъ отъ нашия Кукушки окрѣгъ и имаше установено въ нея българско управление, което просъществува въ продължение на нѣколко месеца, на първо време фактически, а въ последствие номинално, поради истикането на българската власть отъ грѣцката войска презъ пролѣтта на 1913 г.

По Букурешкия договоръ отъ 1913 г., санкциониранъ и съ договора на Нѣой презъ 1919 г., сѫщата околия остана въ предѣлитъ на грѣцката държава.

Понеже освобождението ѝ отъ турцитъ презъ Балканската война се дѣлжа само на действията на българските партизански отряди, които, съ заемането ѝ, установиха веднага и мѣстно българско управление, то, считамъ, че е отъ интересъ за всички българи да знайтъ какъ стана това освобождение и какъ бѣха настанени въ тая околия първите български власти.

Освобождението на Сѫботската околия отъ турцитъ се извѣрши презъ първия месецъ на Балканската война, или презъ втората половина на м. октомврий 1912 г.

Това освобождение, което стана безъ всѣкакви боеве и съпротивление отъ турска страна въ околията, се дѣлжи изключително на действията на българските военни команди, носящи № № 28 и 29, или четитъ на войводите дяконъ Евстатий и Григоръ Джинджифиловъ.

Тия две чети, броени при тѣргването си въ България всичко 22 человѣка и, следъ преминаване на границата, увеличени съ още 13 души отъ мѣсното българско население, бѣха формирани отъ щаба на партизанските отряди въ София още въ първите дни на мобилизацията. Сѫщите преминали границата преди обявяване на войната, съ назначение да действа въ района на Воденско и Сѫботско.

Въ Сѫботската околия, като доста отдалечена отъ границите на България, Сърбия и Гърция и

нѣмаща голѣмо стратегическо значение, турцитъ не бѣха концентрирали почти никаква редовна войска. За пазенето на реда въ сѫщата и за дѣржане



Дяконъ Евстатий

въ респектъ на мѣстното българско население тѣ си служеха само съ намиращата се тамъ жандармерия и слаби части отъ мѣсното турско опълчение.

За да дѣржатъ по лесно въ повиновение мѣстното българско население, турцитъ власти, още съ обявяването на мобилизацията, прибиратъ въ затвора на оклийския центъръ въ гр. Сѫботско около 40—50 души отъ най-виднитъ и будни българи, отъ всички населени мѣста въ околията, които дѣржали като заложници, готови, при вѣзтаване на мѣстното население, да ги избиятъ всѣки моментъ. Между арестуванитъ на първо място сѫ били българските учители и свещеници. Почти всички затворници българи сѫ били смазани отъ бой въ затвора. Най-тежко бѣлъ е битъ директора на българските училища въ Сѫботско Петъръ Лжевъ, който едва останалъ живъ отъ нанесения му побой. Тежко бити въ затвора сѫ били и Попъ Иванъ Русевъ отъ с. Саракиново, Иванъ Марковановъ отъ Воденъ и Иванъ Топалевъ отъ с. Костуряни.

Къмъ 13 октомврий 1912 г. се появяватъ въ северозападната планинска част на околията или въ околностите на голѣмото българско село Сборско, разположено въ подножието на Кожухъ плавина, нѣколко български воени команди чети, подъ начал-

ството на Воденският и Съботският войводи-дяконъ Евстатий и Григоръ Джинджифиловъ, на Костурският войводи — Василь Чекаларовъ, Иванъ Поповъ и Христо Силяновъ, битолският войводи — Георги п. Христовъ, Павелъ Христовъ, Алекси Стефановъ и Славчо Пирчевъ и Леринският войводи — Алексо Джорлевъ и Марко Ивановъ. Тукъ този денъ престояват всички избрани по-горе чети. На другия денъ се раздѣлятъ, за да заминатъ всѣка една въ определенитъ имъ отъ щаба на партизанският отряди райони.

Четитъ на дяконъ Евстатий и Григоръ Джинджифиловъ, като пристигнали вече въ своя районъ, оставатъ въ сѫщия и започватъ работа, по премахването на турската власт въ околията и освобождаването на сѫщата въ име-то на българската държава.

Още на 14 октомври тъ влизатъ въ връзка съ българското население отъ с. Сборско, което окуражаватъ въ очакване на освободителната българска войска и пазене селото си отъ дохождане на органи на турската власт или башибозукъ.

Подиръ обѣдъ на сѫщия денъ се отправятъ за с. Горно Родово, като на пътъ за

сѫщото, минаватъ на бързо покрай голѣмото българско с. Пожарско.

Съ влизането си въ с. Горно Родово обявяватъ го за освободено и поставятъ на кракъ мѣстната милиция, за да не допуска връщанието на турска жандармерия и властъ. Въ сѫщото село оставатъ да пренущуватъ и на 15 октомври къмъ обѣдъ се отправятъ за селата Долно Родово и Саракиново, кѫдето биватъ посрещнати най-радушно, като освободители.

На 16 и 17 октомври дветъ чети оставатъ на почивка въ с. Саракиново, което организирватъ за отбрана срещу турците.

На 18 с. м. влизатъ въ с. Кронцелово, смѣсено отъ помаци и българи, като обезоружаватъ помацитъ и прибраното отъ тѣхъ оружие веднага раздаватъ на селската милиция отъ българи отъ това село.

На 19 октомври дветъ чети се отправятъ за Воденската околия, като презъ с. Тетово отъ сѫщата околия влизатъ въ с. Владово, станция на желѣзнницата между Воденъ и Острово.

На 20 октомври четитъ се отзоваватъ въ гр. Воденъ, който е билъ вече превзетъ отъ гърцката войска и въ него бѣ оставена една команда отъ около 150 души гърци войници, за да устрои мѣстно команданство и пазятъ реда и безопасността въ околията.

Преди още да тръгнатъ четитъ отъ с. Владово

за гр. Воденъ, войводата дяконъ Евстатий, като най-страшни отъ българският военни команди въ Воденско-Съботския районъ, писмено предупреждава съюзните гърци власти въ Воденъ, че тръгватъ за града за среща съ тѣхъ.

Щомъ четитъ стигатъ до самия градъ, изпречватъ се предъ тѣхъ представителите на новоназначената отъ гърцката войска мѣстна гражданска власт, които, отъ името на гърцкия воененъ командантъ, заявяватъ на войводите, че четитъ имъ не може да влѣзатъ въ града съ оржие.

На това заявление отговаря войводата дяконъ Евстатий съ настояване да влѣзатъ въ града съ оржието си, понеже сѫ сѫюзници, а гърция отказъ не подобава на такива.

Органитъ на мѣсната гърцика власт настои вътъ на своето. Най-после, мимо тѣхното запрещение да влѣзатъ въ града, четитъ, които сѫ много близо до крайните му кѫщи, почти всички населени съ българи, влизатъ и се настаниватъ въ тѣхъ, като, още сѫщия денъ, войводата дяконъ Евстатий протестира писмено предъ команда на града подпоручикъ Гениматасъ. Последниятъ му отговаря да се срещнатъ и разбератъ.

На другия денъ, 21 октомври, войводите се срещатъ съ гърцкия командантъ, който имъ се извинява и имъ казалъ любезно — какво да прави, когато такава му била заповѣдта отъ по-горното му началство.

Следъ размѣната на разговори, команда обеща на войводите да донесе още сѫщия денъ за пристигането на тѣхните чети въ града на гърцкия диадохъ (престолонаследникъ) князъ Константинъ, който въ това време е и главнокомандуващъ на гърцката действуваща армия.

На втория денъ отъ престояването на четитъ въ града гърцкиятъ командантъ съобщава писмено на войводите, че получилъ отговоръ отъ диадоха, че много добре щѣли да сторятъ, ако заминатъ и окупиратъ Съботската околия и установятъ тамъ властъ, понеже тѣхното стоеене въ Воденъ било безцѣлно, тѣй като градътъ е окупиранъ първоначално отъ тѣхъ — гърцката войска.

Дветъ български чети оставатъ въ гр. Воденъ цѣли четири дена. Това време е било цѣло праздество за многобройното и будно българско население отъ гр. Воденъ, което въ лицето на четниците отъ тия чети на всѣка крачка акламира българската войска и дѣржава.

Прави съично впечатление на гърцката войска и на мѣстното население отъ българи, гъркомани, гърци и турци, че всички четници сѫ стройни, добре спретнати и съ юначенъ видъ, а сѫщо така, че иматъ всички коне и представляватъ отъ себе си нѣщо, като хвърковатъ чети. Снабдяването на четниците съ коне е станало въ с. Владово следъ влизането имъ въ това село. Всички коне сѫ били взети отъ намерения [многоброе] безстопанственъ добитъкъ въ околностите на това село.

На 24 октомври, предъ обѣдъ, четниците напускатъ гр. Воденъ и се отправятъ за с. Почекъ, Съботска околия. Тукъ четитъ биватъ посрещнати отъ цѣлото българско население, което, вече освободено, не може да се нарадва на свободата и освободителите си — свои братя. Тоя денъ четитъ оставатъ да пренощуватъ въ това чисто българско село.

На 25 октомври, въ сѫщото село, двамата войводи приготвятъ едно окръжно писмо, адресирано до жителите на градъ Съботско и всички села отъ ок-



Ефр. Карапановъ

лията му, съ което поканятъ всички тогавашни мъстни турски власти и господствуващото многобройно мохамеданско население да имъ се покорятъ и предадатъ доброволно, като, въ знакъ на покорност, да изпратятъ веднага при българските войводи пратеници отъ най-видните мъстни бейлери, за да преговарятъ по предаването и установяванието на новата българска власт въ околията.

Още същия ден се предава това окръжно писмо въ г. Съботско и въ останалите по-големи помашки села отъ околията му.

Бейоветъ отъ г. Съботско, следъ споразумение по между имъ и съ повечето отъ бейоветъ отъ селата на околията на 26 октомври изпращатъ при войводите за преговаряне по предаване на околията видния бей отъ с. Драгоманци, Мехаедъ бей. Тоя денъ, както и отъ три четири дни преди него, въ г. Съботско и околията му не се намира никакъвъ органъ отъ мъстната жандармерия или какъвъ и да било другъ чиновникъ. Тѣ всички сѫ били избѣгали по направление на гр. Гевгели и отъ тамъ за Солунъ.

Пратеникътъ на бейоветъ отъ Съботско се явява при войводите, исказва имъ своята и на всички други бейове отъ околията покорност и моли същите войводи да влѣзатъ часъ по-скоро въ г. Съботско, за да взематъ управлението въ свои ръце и съ това да предотвратятъ околията отъ безредие, понеже до тогавашната турска власт била престанала да съществува.

Тоя денъ, четитъ, имащи за своя база селото Почекъ, навлизатъ и въ дветъ големи смѣсени отъ помаци и българи села Драгоманци и Поляни, въ които обезоражаватъ многобройното помашко население и прибраното оржие изпращатъ веднага за българските села Саракиново, Почекъ и Кронцелево, за да въоржатъ съ него, тамошната българска милиция. Същиятъ денъ, вечеръта четитъ се прибиратъ въ с. Саракиново, като водятъ съ себе си, като заложници, пратеникътъ Мехмедъ бей отъ с. Драгоманци и вѣколко души видни помаци отъ с. Поляни.

На 27 октомври, четитъ, имащи за база с. Саракиново, навлизатъ въ чисто помашкото село Мънастирци и смѣсените села Бизово и Тресино, въ които също обезоражаватъ помашкото население, а събрачното отъ него оржие изпращатъ въ българските села Пожарско, Горно и Долно Родево и частъ оставатъ въ с. Тресино, за да въоржатъ съ него мъстната българска милиция въ тия села. Отъ влѣзлитъ въ тоя денъ села взематъ също заложници, все видни помаци, които водятъ съ себе си.

На 28 X. отъ с. Саракиново, кѫдето иматъ базата си отъ преднитъ две вечери, четитъ се отправятъ за гр. Съботско, кѫдето влизатъ тържествено къмъ $2\frac{1}{2}$ часа следъ обядъ, посрещнати на края на града отъ цѣлото му население, безъ разлика на

народоство и вѣра, на чело съ бейоветъ, като много отъ посрещачите си носятъ въ ръцете си бѣли байраката и кърпи, на нѣкои отъ които сѫ защити кръстове.

Само единъ денъ преди да престигнатъ българските чети въ гр. Съботско единъ отъ най-влиятелните бейове въ цѣло Мегленско, Саладинъ бей, запасенъ турски офицеръ и командиръ на мъстното турско опълчение, отива въ полилейския затворъ иказва гласно на всички затворници и заложници българи да излѣзатъ отъ затвора и си отидатъ по домоветъ, като свободни.



Погребение въ с. Папрадища (Азотъ — Велешко)

Този доста интелигентенъ и благороденъ турчинъ е същия, който нѣколко дни преди тая дата, благодарение на големото му влияние, получава да спаси отъ явна и неминуема смърть всички затворници българи, които изплашени са и побѣснѣли органи на турската жандармерия и власти отъ Съботско, преди да избѣгатъ отъ последния, сѫ искали да ги избиятъ.

Същиятъ Саладинъ бей, безъ да се бои за живота си и отъ желание да се възвори по-скоро управление въ г. Съботско и околията му, заедно съ другъ единъ виденъ и влиятеленъ бей отъ същия градъ, Туджаръ бей, се явява предъ войводите, още когато тия последните заедно съ четитъ си сѫ на пътъ отъ с. Саракиново за гр. Съботско. Следъ исказаната покорност отъ свое име и онова на цѣлото население отъ града и околията, тѣ тръгватъ, като заложници на четитъ, на пътъ за гр. Съботско.

Следъ тържественото посрещане и влизане на четитъ въ гр. Съботско, последните, на чело съ войводите си, заменятъ помѣщението на правителствения конакъ, настаняватъ се въ него и издигатъ надъ същото българско народно знаме.

Още същия денъ войводите назначаватъ една дванадесето членна околийска комисия, разпределена на три отдѣла, която да поеме грижата и отговорността за реда въ града и селата отъ околията. Все същия денъ, обявяватъ Съботската околия за

освободена и заета отъ българскитѣ военни команди (чети) въ името на българския Царь и държава.

На 29 и 30 октомври четитѣ обезоражаватъ гр. Сѫботско и събраното оржие изпращатъ по българскитѣ села за раздаванието му и въоружението на българската милиция отъ сѫщите села.

Въ продължение на три дни отъ влизането на българскитѣ чети въ гр. Сѫботско на войводитѣ се представляватъ множество депутатии отъ първенци помаци и турци отъ всички села на околията, които имъ изказватъ своята покорност и вѣрност къмъ новото българско управление. Сѫщо така се явя-

рани отъ ошуря (десетъка) и бозступанствения добитъкъ, както и вещите на избѣгалото въ неизвестностъ турско население.

Така, още въ първите дни се прибира и запазва бозстопанствения добитъкъ и нѣколко стада отъ овце и кози на разни турци и арнаути, избѣгнали въ неизвестностъ. Всичкиятъ този добитъкъ е билъ намѣренъ, изоставенъ отъ неговите стопани и овчари, въ разни места на планинската част отъ околията и се прибира и предава на местните български власти въ селата Пожарско, Саракиново и Горно и Долно Родево, които да го пазятъ за нуждите на българското управление и войска.

Много държавни храни—жито и ечемикъ сѫ били намѣрени въ околията. Тия храни сѫ били складирани отъ турска власт главно въ селата Вълчища и Капиняни, разположени недалече отъ Сѫботско и въ които е имало десетъчни хамбари за складиране и пазене.

Всичката тая храна се запазва и, за по-голѣма сигурностъ, част отъ нея, се пренася и складира въ чисто българските села, главно Пожарско и Саракиново, която се предава на местните български власти, за да я съхраняватъ въ очакване на скорошно пристигане на българската войска и власти и да я изразходватъ за нуждите си. Отъ сѫщите храни се ползватъ и четниците, както за себе си, така и за добитъка си. Отъ тѣхъ се задоволяватъ нуждите и на пристигналите презъ първата половина на м. ноември гръцки войски.

Спокойното до това време българско управление въ Сѫботската околия скоро започва да се оспорва отъ пристигната гръцка войска, която, още съ дохждането си, започва да установява едновременно съ българската и своя — гръцка власт и да се стреми на всѣка цена да изтича българската, бидейки по-многочислена и по-голѣма сила.

Създадени по тоя начинъ двойни власти въ една и сѫща околия, както и квартируването на двойни войски, макаръ и съюзнически тогава, създаватъ търкания и неприятности, които не заксняватъ да се изразятъ въ редъ инциденти, нѣкой отъ които и доста кървави, какъто бѣ той на 9 февруари 1913 г., между българската полурата и многобройната гръцка войска въ гр. Сѫботско, който създаде доста неприятности на тогавашните български главно командуване и правителство. Съ тоя инцидентъ престижа на българската власт въ Сѫботската околия намалява, като увеличената още повече гръцка войска въ сѫщата околия сполучва да настани само гръцка власт и да тури край на българското управление въ нея.

Връщанието наново на българското управление можеше да стане само на сила. Неблагоприятния, обаче, за българското оржие край на междусъюзническата война презъ 1913 г., както и войната презъ 1915/918 г., дадоха възможностъ на гръците да станатъ единствени и пълни господари на тая красива и много плодородна българска околия.

Вл. Карамановъ,
бившъ окръженъ управител
на гр. Кукушъ



Връхъ Пелистеръ

вать предъ сѫщите войводи и многобройни депутатии отъ българските и гъркомански села.

Отъ тия депутатии, единъ видъ селски комисии, войводитѣ избиратъ, въ съгласие на всичките имъ членове, по трима души за местни общ. тричленни комисии и то за всѣко село поотдѣлно, които комисии иматъ за първа длъжностъ да прибератъ оржието на местното господствующе до тогава население, да пазятъ реда и безопасността и да изпълняватъ безпрекословно всички разпореждания на новата власт.

Презъ тия нѣколко дни не се случватъ въ околията почти никакви кървави и особени инциденти. Това успокоява изплашеното, на първо време, мюхамеданско население и го привързва къмъ новото управление.

Главенъ представител на установената българска власт презъ това време въ Сѫботската околия и фактическиятъ управникъ и разпоредител се явява старшиятъ отъ войводитѣ дяконъ Евстатий. Въ негови ръце е не само административно полицейската власт, но и воената — командантска власт.

Едновременно съ обезоржаванието на господствующето до тогава население и съ установяванието на временниятъ местни административно полицейски власти, войводата дяконъ Евстатий за своя първа грижа и длъжност има да се запазятъ за българската държава и нуждите на българската войска, намиращи се въ околията турски държавни хранителни припаси, особено зърнените храни, съб-

Изъ дневника на Н. Пасковъ

[продължение от кн.(62—63)]

Получихъ назначение за главенъ учитель въ Воденъ и на 29 августъ всжихъ въ длъжностъ. Презъ учебната 1896—1897 год. колеги ми бѣха Костадинъ Дорсанлийски, Конст. Гешовъ, Кирилъ Пърличевъ, Кост. Груевъ, Ат. Левовъ, Хр. Нейковъ, Мише Николовъ, Донка Митева, Евтимица Янчева и Елисавета (?) Патриаршиститѣ въ Воденската епархия бѣха доста силни. Опредѣленъ да ржководя църковно-училищното дѣло, понеже изпълнявахъ и училищна инспекторска длъжностъ, азъ бѣхъ се посвѣтилъ изцѣло на това дѣло. Съ работитѣ на революционната организация въ Воденъ се занимаваше Кирилъ Пърличевъ, който живѣше въ сѫщата кѫща, въ която живѣехъ и азъ. Отъ многото църковно-училищни въпроси на дневенъ редъ бѣха два: уреждането въпроса съ помѣщението на основното ни училище, върху което претендираше гръцката митрополия и въпроса за черквата въ с. Месимеръ. Презъ следната учебна година за околийски началникъ въ Воденъ бѣ назначенъ Джемаль-бей, интелегентъ и просвѣтенъ човѣкъ. Благодарение на това, че азъ владѣехъ добре турския и френския езици, скоро се сприятелихме и благодарение на това ми познанство спорѣтъ за църквата въ с. Месимеръ бѣ разрешенъ благоприятно за българите екзархи, като на последнитѣ се даде голѣмата черква, а на гъркоманитѣ—малката. Благоприятно за българи гърь се разреши и въпроса за помѣщението на основното ни училище, следъ като властъ води дѣлга преписка съ гръцката митрополия, отъ една страна, и съ българската община, отъ друга.

Презъ моето учителствуване Воденъ бѣ посетенъ отъ мнозина чужденци: отъ директора на руския цариградски археологически институтъ Успѣнски, отъ П. Милуковъ, отъ датския професоръ Югъ Бенедиче, полковникъ Янковъ, майоръ Колчаковъ, А. Шоповъ и др. Първите двама учени правиха разкопки въ с. Пътеле. Нѣкои отъ работниците въ революционното дѣло бѣха недоволни отъ моето пасивно дѣржане къмъ движението и особено тия отъ учителитѣ, на които напомнявахъ, че трѣбва да гледатъ усърдно училищната си работа. Такъвъ недоволникъ бѣше Кл. Атанасовъ, учитель въ с. Саракиновъ, който знаеше да приготвя бомби, но който съ селската учителка бѣ завързъл интимни връзки, за които селянитѣ ми се оплакаха. Направихъ му белѣжка да се дѣржи предпазително и, вмѣсто да ми благодари, се оплака на градското ржководното тѣло, че съмъ го изложилъ предъ селянитѣ, та отношенията ми съ хората на организацията стигнаха до тамъ, че бѣхъ принуденъ да напусна учителското място въ Воденъ.

За учебната 1899—1900 год. Екзархията ме премѣсти за учитель въ гр. Костуръ. Архиерейски намѣстникъ тукъ бѣше отецъ Търпо Поповски, а колеги ми бѣха: Павелъ Христовъ, Мих. Николовъ, Ал. Маджаровъ и Султана Анастасова. Ржководителъ на организацията бѣше П. Христовъ. Другите колеги му помагаха и бѣха така унесени отъ революционното движение, че училищната работа, като, че имъ бѣше второстепенна: тѣ често обикаляха селата по организационна работа. Въ Костуръ стояхъ само една година.

За учебната 1900—1901 година бѣхъ премѣстенъ

за главенъ учитель въ Тетово, но понеже не бѣхъ въ добри отношения съ дѣдо Синесий, по настояване на последния, следъ едномесечно учителствуване бѣхъ премѣстенъ въ гр. Енидже-Вардаръ. За колеги тукъ заварихъ Ах. Минджовъ, Конст. Атанасовъ, Ив. Шишковъ, Роса Бояджиева и Мария Иванова. Ржководителъ на околийското управително тѣло на организацията бѣше К. Атанасовъ, който се подпомагаше отъ другите учители, безъ да занемаряватъ училищната си работа.

Въ края на сѫщата учебна година кукушкиятъ главенъ учитель Туше Делиивановъ забѣгна въ България и училищата бѣха закрити поради Баялската и Солунската афери. Екзархията ме командирова въ Кукушъ, за да уреди училищата въ града. Влѣзхъ въ съприкосненение съ хората на властъта, за да узнае причината за затварянето на българските училища. Отговори ми се, че причината е била, какво Екзархийскиятъ намѣстникъ, на чийто име сѫ издадени рухсатнаметата (позволителнитѣ), не се признава отъговоренъ отъ властъта, а се искало такъвъ да бѫде главния учитель. Така поставенъ, въпросътъ бѣше много деликатенъ, та кой и да е главенъ учитель не можеше да приеме това разрешение, пъкъ и самата Екзархия бѣше противъ това, тѣй като съ това предложение се посягаше върху правата ѹ, отъ една страна, а, отъ друга — целеше се училишното дѣло да се постави въ положение да бѫде възпирано отъ произволитѣ на властници и противници на българщината. Нѣколко месеца следъ моето идване въ Кукушъ за околийски началникъ бѣ назначенъ новъ такъвъ по народность албанецъ. Запознахъ се съ него и при игра на табла подхвърлихъ му, какъ би могло да се разреши въпроса съ затворенитѣ български училища въ града и селата. Каза ми да отида въ управлението, дето следъ размѣна на мисли, намѣри за най-добре да се приеме срѣдния путь, а именно: Екзархийскиятъ намѣстникъ да подаде заявление, въ което да иска откриването на българските училища, като главниятъ учитель остави неговъ замѣстникъ на градските училища. Благодарение на това заявление училищата въ града и селата се откриха. Колеги въ града ми бѣха Антонъ Тошевъ, Ив. Икономовъ, К. Ивановъ, Ив. Велевъ, Ив. Ивановъ, Райна Измирлиева и Люба Дупкова. Основното и III класното мѣжко училища се помѣщаваха въ едно здание, а девическото основно — въ друго при черквата Св. Георги. Учебната година мина благополучно.

Презъ 1902—903 год. при сѫщия учителски персоналъ се почнаха учебнитѣ занятия ѹ време. Понеже дружехъ съ правителственитѣ чиновници, предъ хората отъ организацията минавахъ като подозрителъ човѣкъ, а предъ турските, като такъвъ, който узная отъ тѣхъ извѣстни нѣща и ги съобщавамъ на хората отъ комитета. Скоро работитѣ се развиха така, че у хората отъ комитета се изпариха всички подозрения, първо разсѣяни отъ Г. Дѣлчевъ, предъ когото ржководното дѣло бѣ се оплакало, а после отъ факта, че следъ солунския атентатъ, бѣхъ изпратенъ изпърво въ Солунъ, а после въ родния ми градъ Охридъ. Въ Солунъ бѣхъ предаденъ на Алай Бега Сежедини Пустиня отъ Дебъръ, познатъ, който, като мѣ виде, каза ми: „А бре Никола и ти ли си писанъ во църния тефтеръ; ако

си писанъ тамъ, Алахъ да ти е напомощъ“. Той ме изпрати въ затвора, дето заварихъ директора на гимназията Раевъ, Тод. Лазаровъ, Ив. Сапунаревъ, братята Мацанови, Иорданъ Самарджиевъ, Гоно Занешевъ и много други учители и търговци отъ градоветъ въ Солунския окръгъ. На другия денъ солунския валия Хасанъ Фихми паша ни събра и дълго говори, че атентатитъ не сж пътя, по който ще се освободи Македония и че българитъ тръбва да бъдатъ доволни, защото иматъ църковно-училишни и други права, благодарение на които тѣ сж изпреварили владѣщето племе. Следъ двуседмично стоеене въ солунския затворъ, изпратиха ме въ Битолския затворъ, дето заварихъ арестувани търговци и интелигентни хора отъ градоветъ въ Битолския окръгъ. Следъ нѣколкодневно стоеене въ затвора, изпратиха ме въ Охридъ подъ полицейски надзоръ. Десетъ дена следъ пристигането ми въ Охридъ се получи съобщение отъ солунския ноененъ сѫдъ да бъда изпратенъ веднага въ Солунъ. Вечеръта ме задържаха въ затвора, а на другия денъ подъ канвой изпратиха ме въ Битоля, дето ме задържаха въ затвора. Въ сѫщия каушъ на другия денъ доведоха докторъ Нолевъ, гъркоманъ, който, както узнахъ после, билъ задържанъ понеже е лъкувалъ ранени четници. При него идваха англичкия, руския, австрийския и гърцкия консули, които го утешаваха, че ще бѫде освободенъ. Живѣше той въ затвора добре — имаше въ изобилие постилки, завивки и храна, та той ме подпомагаше, защото нѣмахъ нито дрехи, нито пари.

Следъ 3—4 дена заедно съ други затворници бѣхъ отведенъ въ полицейския участъкъ за разследване. Извикаха ме подъ име Никола Стефановъ, заловенъ на гърцко-турската граница, поради което тръбвало е да замина за Аласона за разследване тамъ. Съобщението ме много изненада и незнаехъ, какво да правя. Случайно край менъ мина полицейския агентъ Фаикъ ефенди, отъ Охридъ и лично менъ познать. Обяснихъ му работата и изразихъ очудването си. Той ме посъветва да отида въ съседната стая при каймакамина и да му обясна, че въ случая има недоразумение. Каймакамина, Лютфи бей ме изслуша внимателно. Обяснихъ му, че отъ Охридъ съмъ изпратенъ за Солунъ, а ще ме изпратятъ въ Еласонъ, градъ, който не съмъ виждалъ въ живота си. Отъ направената справка по книжата оказа се, че съмъ правъ, че азъ нѣмамъ нищо общо съ въглера Никола Стефановъ и че тръбвало е да бѫда въ Солунъ преди 10 дена. Всичко това разправихъ на доктора, който изрази очудването си отъ тая турска управия. Изпратиха ме въ Солунъ и хвърлиха въ сѫщия коушъ, въ който бѣхъ по-рано, дето заварихъ сѫщитъ арестувани българи. На другия денъ единъ полицай ме изведе отъ коуша и ме въведе въ затворнически долапъ — широкъ 1 м., високъ $1\frac{1}{2}$, а въ подножието оводненъ. Следъ нѣколкочасово стоеене тукъ, изведоха ме и ме заведоха въ воения сѫдъ, дето ме разпитваха и запитаха дали познавамъ Гарвановъ, Матовъ, Груевъ и др. и дали зная шифъра на организацията. Отговорихъ, че ги познавамъ като бивши колеги, но шифъра на организацията не зная. При разпита въ сѫда се получи телеграма, съ която се предписваше да прекратятъ дѣлата въ воения сѫдъ и обвиняемите да се предадатъ на гражданския сѫдъ. Върнахме въ първата стая и разправихъ всичко на познатитъ арестантъ.

Следъ 7—8 дена бѣхъ повиканъ отъ прокурора, който ми съобщи, че, следъ като разгледалъ книжата, не намира нищо компрометиращо въ миналото ми, та затова решилъ да ме освободи, съ условие да дамъ клетва, че нѣма да се бъркамъ въ комитетските работи. Казахъ му, че освенъ съ учителстването, не съмъ се занимавалъ съ комитетска дейност и, вместо клетва, дадохъ му честна дума, че и за напредъ ще ме интересува само училищната работа. Въ частния вече разговоръ той ми каза: „Вие българитъ сте недоволни отъ управлението на султанъ Хамида и сте много egoистични. Има недоволници отъ това управление и отъ другите народности — турцитъ, арнаутитъ, власитъ и гърцитъ. Революционната организация тръбва да прибере въ своите редове всички недоволници и да води борбата отъ името на всички недоволници. Иначе Македония никога нѣма да бѫде българска, макаръ рѣки отъ кръвъ да се пролѣтъ“. Макаръ да знаехъ статутъ на организацията, споредъ които всички македонски жители, безъ разлика на вѣра и народност може да членува въ нея, азъ нищо не му отговорихъ. Освободиха ме и заминахъ за Кукушъ. Обаче, следъ десетина дни внезапно ме арестуваха, изпратиха въ Солунския затворъ и отъ тамъ — въ Охридъ, дето подъ гаранция на дѣда ми Антонъ бѣхъ освободенъ и поставенъ само подъ полицейски надзоръ.

Въ първите дни на м-цъ октомври 1903 год. получихъ назначение за гр. Гевгели, като главенъ учителъ на градските училища. Подадохъ заявление на каймакама да ми позволи да замина. Той ми обеща да ходатайствува предъ Хилми паша и ми даде писмо до него. Когато въ Битоля се явихъ предъ пашата и му подадохъ писмото, той ми отговори: „Чудно нѣщо! Кукушкиятъ каймакамъ ми писва, че ти си въ състояние въ 24 часа да вдигнешъ цѣлия край на кракъ противъ правителството, а охридскиятъ — че си честенъ и благонадежденъ гражданинъ. Не разбирамъ това. Нѣма да те пусна въ Гевгели. Върни се въ Охридъ“. Оплакахъ се на консулитъ, които ми обеща да ходатайствува за мене предъ пашата и, благодарение на това, позволи ми се да замина за Гевгели. Въ Солунъ заварихъ майка ми и жена ми съ дветѣ ни болни деца. Следъ като си прибрахъ тескерето отъ полицията съ писмо отъ нея до Гевгелийския каймакамъ заминахъ за мѣсто назначението. Представихъ се на архиерейския намѣстникъ архимандритъ Кирилъ, а после и на каймакамина, комуто предадохъ писмото отъ Солунския полицейски началникъ.

Каймакамиътъ ми каза, че съгласно нареждането на Хилми паша, всички учителъ, който иска да учителствува нѣкъде, тръбва да представи единъ мѣстенъ гарантъ. А Екзархията бѣ наредила такава гаранция да не се дава и, ако на учителя не се позволява да учителствува, да стои и безъ работа въ мѣсто назначено селище. Имайки предвидъ това нареждане, отговорихъ на каймакамина, че немога да представя мѣстенъ човѣкъ за гарантъ, тъй като никого въ града не познавамъ. Съобщи ми се, че за два дни тръбва да напусна града. Заминахъ въ Солунъ и се оплакахъ на валията, който ми каза, че това се върши по нареждане на Хилми паша. Следъ тоя отговоръ, отнесохъ се до руския консулъ и благодарение на неговото застъпничество можахъ да се върна обратно въ Гевгели.

Съобщава: Хр. Шалдевъ.